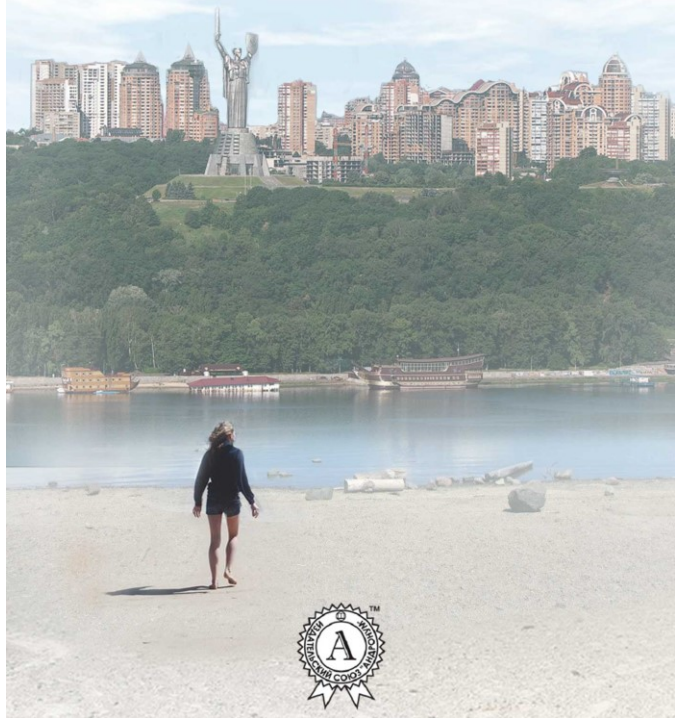

Ані Лібро
Синдром
зародка

Навіщо на планеті з'являються діти із зайвою хромосомою? Відповідь проста: це синдром зародка. Хвороба любові. Вірус, який знаходиться всередині кожного з нас. Маленький людський зародок, що зачепився одного разу за стінки матки, наполегливо і безкорисливо відкриває цю таємницю не тільки своїй матері, але кожній людині і навіть цілому народові.

Ліза — наша сучасниця, найзвичайнісінька жінка, киянка з двома дітьми. Вона живе на Позняках, розлучена і мріє знайти чоловіка, який зробив би її щасливою. Нічого особливого, як у всіх. Робота не за фахом, необхідність виживати, бажання подолати самотність і сімейну карму незаконних народжень і невезіння. Ставши свідком самогубства незнайомої жінки, Ліза несподівано розуміє, що живе якимось не так і що пов'язана з цією подією міцними нитками пам'яті і власної долі. Щоденник самогубці приводить Лізу у дитячий будинок. Поступово вона позбавляється від егоїзму і легковажності і замість пошуків обранця, який міг би дати їй щастя, пробує сама бути комусь корисною. Вона не просто заражається синдромом зародка, але відкриває для себе чудовий і рятівний сенс цього загальнолюдського захворювання, здатного зробити наше життя щасливим.

Ані Лібро

СИНДРОМ ЗАРОДКА

У життя дуже довга історія, але у кожного з нас є вкрай точний початок — це момент зачаття.

Жером Лежен (французький генетик, професор, що відкрив хромосомну природу синдрому Дауна)

1

Дивний стан природи — кінець літа. Вітер вже прохолодний, і темні притихлі дерева почали жовтіти, але сонце марнотратно сипле на землю своє сліпуче проміння. Ніби опирається півтонам, тій невизначеності міжсезоння, за якою приходить пора холодів.

Вчора, коли Ліза брала квитки на московський поїзд, в Києві ще сяяло літо, і в світлі серпневого сонця не відчувалося ані частки прощання.

Але сьогодні у Москві над пероном висить мерзенна осіння мряка. Повітря густе, липке, нав'язливе: чіпляється за одяг, плутається у волоссі.

Поїзд стоятиме ще півгодини, але вони не стали розтягувати прощання: махати один одному руками, вигадувати фальшиві фрази й ловити в поглядах тінь продовження. Як два заблукалих

мандрівника: зустрілися, доторкнулися один до одного, придивилися і зрозуміли, що підуть далі у різних напрямках.

Дива не сталося. Те, що багато місяців зростало всередині, виявилось звичайною втомою від самотності.

«Як добре, що він пішов, — думає Ліза, крізь мутне скло чіпляє поглядом сірі ліхтарі. — Але, якби залишився, безглуздо стирчав на пероні, посилаючи есемески і намагаючись постукати у віконце, було б здорово. Так всі закохані роблять, коли прощаються. Всі... Закохані... Добре, що він пішов».

Щоб відволіктися, вона розкрила прихоплений в дорогу роман і довго дивилася на цифру -115- внизу сторінки. Літери розпливалися, не бажаючи складатися в слова.

«Може, Бог створив пустелю для того, щоб людина посміхалася деревам...» — вона перечитувала цю фразу, як заклинання, кілька разів, шукаючи у ній сенс.

Як безглуздо все вийшло. «Приїжджай, я більше без тебе не можу!» — написав він в останньому листі. І вона помчала, як божевільна. «Ніч туди, ніч назад, не так вже і далеко, тільки подивитися один на одного, а раптом, це доля...» — умовляв він її. На один день. Точніше, на кілька

годин, які повинні були вирішити всі питання їх піврічного віртуального спілкування.

Художник, від якого втекло натхнення, і колишня вчителька, яка вміє розмовляти віршами. І що з цього могло вийти?

Лізі, мов цуценяті, раптом захотілося сховатися у темному куточку вагона і тихенько поскиглити від образи. Як боляче розбиваються мрії.

Зголоднілий по жіночому тілу, самотній художник оволодів нею, не давши оговтатися від першого захопленого враження від нього. Це сталося прямо в майстерні на околиці Москви, серед запахів пилу і фарб, серед дерев'яних рам, намальованих дерев і птахів, якихось старовинних предметів, наповнених давніми таємницями. Просто і грубо. Без якихось там романтичних арабесок.

Це трапилося. І як можна було відмовити, адже вона сама до нього приїхала. Напевно, це була бравурна мелодія. Ліза не пам'ятає. Її душа спочатку грала на одній струні, а потім та обірвалася і повисла, дзвякнувши наостанок пронизливо і тонко. Навіщо було на щось сподіватися?

Вже на вокзалі художник заметушився і спитав, скільки коштує квиток. Ніяково сунув їй в долоньку сто доларів і криво посміхнувся: «Вибач,

я не знав, що ти в перший раз. Візьми на морозиво». Бідолаха з жахом уявила, як він буде її вмовляти, пхати гроші у кишені, і хтось це побачить. Вона машинально взяла новеньку купюру, вирішивши, що потім, коли все це, нарешті, закінчиться, подарує першому ліпшому жебракові.

Але ж вона так вірила, що це справжня любов. Виходить, він її купив. «Може, Бог створив пустелю для того, щоб людина посміхалася деревам...» — крізь слізну завісу наполегливо читали її очі. Було соромно і сумно.

У сумочці задзвонив телефон. «Невже він?» — промайнуло в голові.

Ні. Дзвонив Юра. Колись він був закоханий у Лізу. Але давно потрапив у статус простих друзів, з якими іноді передзвонюються і надсилають чергові новорічні поздоровлення.

Юрка милий. Але абсолютно без претензій і перспектив. Звичайний програміст в сервісному відділі невеликої компанії. Нічого серйозного. Запасний варіант долі. Куди йому було змагатися з чудовим московським художником, без сумніву генієм і без п'яти хвилин лауреатом якоїсь важливої премії.

— Привіт, Ліза. Ти не відповідаєш на мої дзвінки. Дуже хочу тебе побачити! — голос так близько, ніби з сусідньої вулиці. — Ти де?

— Я в Москві... — розгублено пробурмотіла вона. — Десь тут, на краю літа...

Їй мимоволі захотілося вхопитися за нього, як за соломину, здатну витягнути з огидного душевного міжсезоння.

— Юра, ти знаєш... Я теж дуже хочу тебе побачити, — відлунням повторила вона.

— Коли ти приїдеш?

— Завтра.

— Номер поїзда скажи, я тебе зустріну.

— Поїзд 18, вагон 5, — майже прошепотіла вона.

— Ти що плачеш?

— Та ні. Це просто вітер...

Через годину поїзд вислизнув із тіні Підмосков'я, і йому відкрилося сліпуче сонячне небо. Невпинно набираючи хід, він повертався у рідне і тепле українське бабине літо.

Як добре, що в Києві осінь настає тільки в жовтні.

Колеса вже відстукували нову бравурну мелодію. Все далі й далі. Біль, порожнеча і мряка залишилися там, на пероні московського вокзалу, перетворюючись на черговий життєвий досвід. Що тепер картати себе.

Завтра о сьомій ранку Юра зустрічатиме її біля п'ятого вагона з букетом її улюблених червоних хризантем. І все буде добре.

Посмішка ковзнула по її губах і розсипалася сонячними дрізками на тріснутому в куточку вагонному склі.

До неї, нарешті, дійшов зміст тієї фрази модного сучасного письменника:

«Може, Бог створив пустелю для того, щоб людина посміхалася деревам...»

2

Як ви здогадалися, мою героїню звать Ліза. Це невисока худорлява жінка середніх літ з чудовими блакитними очима. Мабуть, її можна було б назвати красунею, якби не тонкі губи, ріденьке волосся і веснянки на носі. Щоб підтримати її, я кажу, що веснянки — це відмітини сонця, але Ліза все одно старанно замазує їх тональним кремом. Таких жінок навколо мільйони. Стандартні сірі миші, нісенітні і сумнівно симпатичні.

Саме так Ліза думає про себе. Але я вважаю, що в ній є родзинка. «Гоу? Родзинка, де ти?» Вона тебе впритул не бачить. Але вірять! А куди дінешся. Дійсність не дозволяє їй вдаватися до смутку і ставити крапку в життєвій драмі. Навіть якщо здається, що на лобі написано: «самотня і розлучена».

А втім, в розлученні вона вже три роки, але всупереч прогнозам Юри про її раптову смерть і

злидні напівголодного існування, живе, зростає і вмирати, відповідно, не збирається. Не дочекається! І на лобі у неї написаний зовсім інший текст: «вільна жінка».

Я побачила це сяюче гасло фемінізму в той ранок, коли вона повернулася в Київ після невдалого шлюбу, з двома маленькими дітьми і парою валіз у руках. Як раз в кінці літа, в час міжсезоння, практично такого самого, як кілька років тому, коли Ліза зірвалася і кинулася на зустріч зі своїм віртуальним художником. Тепер вона знову розставила крапки над і. Розлучилася і раптово повернулася додому.

У перший момент вона здалася мені якоюсь скуйовдженою, як квочка, що утримує біля пелени шустрих курчат.

Ми стояли, обійнявшись, на пероні київського вокзалу і не наважувалися глянути одна одній в очі.

У кожної з нас тепер була своя жіноча історія.

Я готувалася втішати бідолаху, півночі зубрила підбадьорюючі фрази. А коли побачила, зрозуміла, що це ні до чого. Сяйво знову здобутої свободи ніби підривало її зсередини, робило величною і невразливою.

Я раптом відчула, як не вистачало мені Лізи всі ці роки. Але, крадькома вдивляючись в її обличчя і відзначаючи на ньому сліди часу і досвіду, я з радістю зрозуміла, що вона залишилася

такою ж самою. Незламною дивачкою, яка вміла поєднувати непоєднуване.

З практичної точки зору, моя подруга була дивною людиною. Часом вкрай нудною, дріб'язковою і навіть скупюю. Але через хвилину вона могла спустити всі свої заощадження на відновлення старовинного Храму або лікування самотньої сусідки. Вона завжди була душею компанії, вулканом ідей і одночасно відлюдницею, яка надовго впадає в меланхолію. Час від часу вона поринала в себе, як батискаф у безодню.

У періоди випадання з життя Лізу краще було не займати. Бо вона вміла кусатися, іноді достатньо боляче. Яюсь примудряючись помирити непримиренних і виправдати тих, на кому вже нікуди ставити тавро, вона хотіла знайти золоту рибку в каламутному вирі буднів. Для цього з ентузіазмом вигадувалися якісь чудернацькі теорії спасіння, закони і правила: «Інструкції з упорядкування життя» (як вона їх називала).

«Ні, ви тільки задумайтеся, — говорила невиправна оптимістка, коли її потужний фонтан раптом виривався назовні, — як зручно, знати ліки від усіх життєвих захворювань! З'явиться проблемка, а ти її хлоп — і готовим рецептом по тім'ячку. Навіть якщо не допомагає, то втішає як факт, що подібні таргани водяться в голові у більшості жителів нашої планети!»

Ліза вмiла слухати. I чути. Чимось iншим, крiм вух.

Вислуховуючи мої телефоннi монологи про особистi катастрофи, яким в юностi хочеться додати щонайбiльше трагiзму, вона терпляче покашлювала в такт риданням, шумно дихала в трубку. I завжди знаходила якесь коротке i часом рiзке слово, що потрапляє прямо в суть i дiє безпосередньо. Немов витягувала його з серця.

Здавалося, що Бог помилково скроїв її з абсолютно несумiсних клаптикiв: романтичностi i прагматизму, уїдливостi i вразливостi. Як це здатне уживатися в однiй людинi? Iнодi менi здається, що при запуску її бортового комп'ютера просто зрушилася якась програмка. I Ліза вийшла саме така.

Як сумувала я за нею в години болiсних жiночих сумнiвiв, якi трапляються з нами так недоречно i вимагають обов'язкового свiдка. Як сердилася на скупi рядки її стрiмких електронних листiв. I як радiла тепер войовничому блиску її очей, який обiцяв нам ейфорiю нового спiльного моделювання життя.

Слава Богу, Ліза залишилася колишньою! У ту саму мить, не випускаючи з рук дiтей i валiз, вона заявила, що знає, чоґо нам не вистачає для щастя.

Кохання!

Рішуче підтягуючи штанці трирічному синові, вона завзято зізналася, що має намір добути це просто зараз. Ось тільки ванну з дороги прийме!

Здивувала! Начебто це і так не ясно. Теж мені винахідник. Всі невдахи, які ледь покінчили з минулим і димлять від запалу страстей, які обпекли їх райдужні крильця, сповнені рішучості, тут же зрушити планету з котушок і довести, що гідні щастя. Просто зараз!

Ну, і що? Кому з них вдалося зробити це, ледь прийнявши ванну з дороги? Та нікому! Це ж не шишки в лісі збирати.

Ось і у Лізи не вийшло. Виявилось, що спочатку, як мінімум, потрібно вижити і встати на ноги.

Тож вона знайшла виправдання своєму прагматизму. І, намагаючись примирити прозу і поезію свого багатодітного існування, вирішила продавати французький посуд.

Іноді це у неї навіть виходить.

Тепер день її заповнений кваліфікованим супроводом продажів: телефонними дзвінками, зустрічами, переговорами, відправкою факсів та іншою комунікативною нісенітницею. А ввечері її чекають діти.

Думаєте, легко? Але що поробиш? Юра залишився в Саратові, де під крильцем його суворой мами вони з Лізою намагалися побудувати колись

сімейне щастя. Він більше не дзвонить і не витягує її з життєвих колотнеч, зрозумівши одного разу, що вона з тих жінок, які вважають за краще вибиратися самотійно.

Тепер їй доводиться дійсно жити самотійно з двома дітлахами.

«Легковажна дурепа», — каже собі подруга в хвилини прозрінь, але повертатися назад не збирається.

— Тільки в єднанні з іншою людською істотою можливо знайти гармонію існування! І якщо ця істота не твоя, то гармонія тхне божевільнею! — гірко і пишномовно іронізує Ліза, коли заходить до мене, щоб відвести душу і заглушити своє безсонне відчуття провини.

Так, незважаючи на свій фемінізм, самотійність і сміливість, вона просто потерпає від почуття провини.

А ще моя подруга любить говорити красиво і отруєна цілком навіженою ідеєю — навчитися так само правильно і красиво жити.

Але з гармонією існування є певні складнощі.

Звісно, вона не збирається вічно ходити серед самотніх та розлучених. І тепер, як ніколи, їй потрібні правильно сформульовані закони існування. Як там вона їх називає? «Інструкції з упорядкування життя». Для цього в перервах між торгівлею і виживанням в умовах суворого побуту

без чоловіка вона гарячково шукає рецепти у мудрих книжках і напружує мозки роздумами.

Її сімейство мешкає по сусідству зі мною, двома поверхами нижче, у невеличкій двушці на Позняках. Цей спальний район Києва давно побив усі рекорди за кількістю цегли та бетонних панелей на душу населення, але його продовжують наполегливо забудувати, ніби змагаються за володіння останніми сантиметрами вільної землі. І вулиці при цьому не соромляться називати красиво і загадково, наприклад, Княжий затон, Срібнокільська. Ось на Княжому затоні ми й живемо.

З наявністю князів тут, ясна річ, складно. А ось найрізноманітніших диваків, які наповнюють собою густо посаджені кам'яні колоси, аж в надлишку.

Ніс у ніс. Але кожен у своїй камері внутрішнього згоряння. І це не сприяє, на жаль, Лізиним пошукам і не вселяє особливого оптимізму з приводу влаштування особистого життя. Але вибирати не доводиться.

У її пріоритетах немає, здається, нічого особливого. Як у всіх. За жіночою звичкою, вона мріє про кохання, нормальну сім'ю і роботу, що приносить задоволення. Звісно, це здається банальним. Тому Ліза нікому й не зізнається у таких посередніх мріях. А сама потихеньку,

потайки від усіх, тримає в серці на всяк випадок найголовніше, що повинно там бути.

3

— Привіт, Ліза, — він стояв на пероні, як і очікувалося, з букетиком червоних хризантем і смішно мружився чи то від сонця, чи то від збентеження. А може просто від радості, що виловив, нарешті, втікачку з часу і простору і може на власні очі спостерігати симпатичні ямки на її щоках.

Ці ямки виробляли з Лізиною непоказною зовнішністю щось неймовірне. Варто було їй посміхнутися — і моя блідолиця подруга раптом починала світитися, ніби хтось запаливав всередині її голови маленький ліхтарик.

Саме на це зрадницьке світіння недосвідчений програміст і попався колись, як метелик. Заміняючи колегу з сервісного відділу, він прийшов встановлювати в Лізи Інтернет. Вони розговорилися, а потім виявилось, що він знімає квартиру у сусідки. Поки все це з'ясовувалося, Юра вже зрозумів, що пропав. Його раптом накрила безвідповідальна впевненість у тому, що Ліза і є та єдина, про яку мріє кожен поважаючий себе підпільний романтик. Призначена тільки йому, головна жінка всього життя. Буває...

Він, бідолаха, і не припускав, якою підступною може бути доля. Це як гіпноз. Мозки, вуха, очі і інші ділянки тіла бідного комп'ютерника потрапили під владу тотальної омани, яка практично у всіх лікується однаково: поспішним шлюбом і декількома спільно проведеними роками взаємного відкривання таємниць.

Йому здавалося, що він полюбив Лізу. Дивлячись на неї крізь рожеві скельця свого бажання, Юра прийняв цей подарунок долі і почав готувати підґрунтя для спільного щастя. Став заходити під приводом перевірки конекту, напрошувався на чай, познайомився з майбутніми тещею і тестем, увійшов у довіру до kota Тимофія. Коротше, наступав по всіх фронтах.

Ліза, звичайно, здогадувалася про причини такої пильної уваги, особливо коли він, спостерігаючи за метаморфозами її обличчя, дурнів на очах. Натискав не ті клавіші, плував регістри і клав у чай стільки цукру, що рідина починала переливатися через край.

Ліза воліла всього цього не помічати, щоб не ускладнювати. А сама безсоромно використовувала доброго хлопця то на підсобних роботах, то для походу в кіно або прогулянки в парку. Але в душі...

Ах, що там говорити, Юра був птахом не її польоту. Мріючи про космонавта або підкорювача глибин, Ліза продовжувала шукати журавля у небі.

Знайшла. Серед живописців. Але під час пам'ятного відвідування російської столиці цей журавель так явно змінив оперення, що у відносинах зі звичайним програмістом відбулося помітне зрушення.

«Егоїстка», — скажете ви.

«Егоїстка ти, Ліза!» — сказала я, коли дізналася про вже заплановане весілля і все, що передувало цьому рішенню.

* * *

Він стояв на пероні з букетом маленьких червоних хризантем. Ну, хто міг проти цього встояти?! Тим більше що все так жахливо складалося в мрячній Москві.

Ліза зволікала, втягувала голову в плечі і, немов равлик, повзла по тісному вагону, навмисне пропускаючи пасажирів вперед і намагаючись відстрочити зустріч.

Вона відчула, як всередині зашкрябали мерзенні монстри, подібні лангольерам, створеним уявою Стівена Кінга. Хтось інтелігентно називає їх внутрішнім голосом або другим «я». У Лізі ворушилися саме лангольери.

Звичайно, Юра не міг знати, що з нею сталося у Москві. Але їй-то від цього не легше. «Немає жодного сумніву, що Бог створив пустелю для того,

щоб ми вміли посміхатися деревам...» — старанно втішала вона себе, перефразовуючи улюбленого автора.

Побачивши у вікно бордові головки хризантем і збентежену посмішку Юри, який нічого не підозрював, замружившись від сяючого по-літньому сонця, прихильниця «Алхіміка» вийшла з вагона і, немов гірку мікстуру, одним ковтком вдихнула принадність київського бабиного літа. А тоді рішуче заткнула рота своїм лангольєрам.

На її обличчя впала з неба сонячна усмішка, і нахаба ткнулася носом в чоловіче плече, щоб заховати там всю правду про своє падіння. Юра обережно обняв її. Немає сумнівів, він саме той, хто був їй потрібен!

Десь глибоко в шлунку ворухнулися муки совісті... Але Лізка ковтнула ще трохи сонячного повітря і подумала: «Він класний».

— У тебе все гаразд? — співчутливо запитав між тим хлопець, дбайливо заглядаючи їй в очі.

* * *

Минуло два місяці, вони одружилися. А потім поїхали в Саратов. І Ліза на якийсь час абсолютно випала з поля мого зору.

Об'явилася подруга тільки через півроку. Вона дихала радісно в трубку, повідомивши, що у неї народилася донька Вікторія.

— Вікторія — це означає перемога! — репетувала вона мені у вухо, ніби я могла цього не знати.

Вона, здавалося, була щаслива від цієї своєї перемоги: тараторила без угаву, шуміла, ковтала слова, немов поспішала на поїзд.

Потім пропала ще на рік, подорожуючи на своєму батискафі заплутаним фарватером життя.

Аж раптом якраз перед Різдвом знову виринула з часу і простору і стримано оголосила про нову свою перемогу: «Я народила хлопчика!»

Цього разу подруга більше мовчала, задавала питання і слухала.

4

Навіщо люди знайомляться? Чоловіки і жінки, я маю на увазі.

Ні, ну, звичайно, зрозуміло для чого... Сексуальний потяг, тяжіння протилежностей, поклик природи, прагнення до продовження роду.

Мені так хочеться вірити, що ми шукаємо в простому знайомстві ще чогось. Наприклад, споріднену душу або загублену половинку, любов.

Дивно влаштована людина. Для повного щастя їй вічно когось бракує.

За статистикою чоловіків на світі менше, і деякі жінки просто приречені на самотність.

Ліза не могла собі уявити, щоб особисте щастя залежало від статистики. Як її душу, яка прагне кохати і бути коханою, переконати в тому, що половинок на всіх не вистачить і що можна залишитися з носом?

Вона хотіла любові! І їй було байдуже на реальне положення справ. «Не хочу вірити і не буду! Це мені жити заважає, розумієш?!!» — репетувала вона на моїй кухні темними ночами, куди, більше не вміючи справлятися зі своєю самотністю, прибігала, щоб поділитися комерційними та особистими таємницями.

Тепер ми помінялися місцями, це я вже шумно дихала в трубку, нервово розгойдувалася в такт її голосінням про гірку жіночу долю. І намагалася знайти для неї якийсь просте слово, що діє безпосередньо на джерело болю.

— Я точно знаю, що моя душа прийшла в цей світ, щоб навчитися любити. А якщо у неї є така висока мета, то й засіб передбачено небесами! — Лізка хвилювалася, нервово крокувала між зляканими стільцями і, як вітряк, розмахувала руками і погрожувала щось зруйнувати. Вона

недарма переймалася: процес латання душевних дірок непомірно затягнувся.

А я пам'ятаю, їй хотілося виправити все просто зараз!

Я пильно і співчутливо стежу за її рвучкими рухами і намагаюся заспокоїти.

Звичайно, в очікуванні особистого щастя, можна любити свою роботу, Бога, дітей, природу, Батьківщину, людство, нарешті. Але для Лізи цього замало. Їй обов'язково необхідне було особисте щастя. Вона вбила собі в голову, що воно полягає в наявності поруч спорідненої душі. Їй обов'язково протилежної статі. І Лізі потрібно знайти її!

Може, вона й права. Близька людина — єдине, заради кого можна втратити свою свободу.

Але як її знайти?

Не вийде ж вона на вулицю і не заволає на всю свою котячу горлянку: «Оу, чоловік моєї мрії, ти де? Я тут чекаю тебе, не дочекаюся, де ти, коханий, дорогий, єдиний. Виймай, нарешті, з вух банани, навушники або «чим там тобі їх позакладало». І почуй мене! Я тут!»

Звісно, не вийде і не закричить, це ясно. Хоча для моєї непередбачуваної подруги це цілком можливо. Ось прибігла ж серед ночі. Руками розмахує, про любов репетує. Тобто правда хоче кохати.

Але хто ж їй не дає?

Мені було цікаво дізнатися, якою же вона бачить свою споріднену душу, ту, що врятує її від життєвих негараздів.

Вона спробувала пояснити. Але образ коханого був занадто туманним.

— Як же шукати, коли не знаєш, хто тобі потрібен? — запитую я.

— Та я про це ще й не думала, це не так важливо, спочатку потрібно визначитися концептуально, — знаходить вона відповідь, мов сідає на свого балакучого коника.

А хто їй потрібен, хіба неясно. Порядний недурний чоловік з добрим характером, який подружився б з її дітьми.

Але ж де його знайдеш?

До того ж планка у неї після розлучення чомусь піднялася. Хоч і шансів поменшало, вона не бажала бути навіть стовбовою дворянкою, тільки володаркою морською.

— Слухай, Лізо, тобі не можна покладати таку шалену надію на якогось рятівника. Раптом ти не відшукаєш його. А?

— Тоді я вийду на балкон и стрибну з четвертого поверху. Як гадаєш, виживу? — вона засміялася.

— Іди додому, вранці розберемося.

Якось перед сном Ліза занурилася у вивчення захоплюючої книги, ніби випадково купленої нею в переході.

Бестселер називався геніально і просто: «Як знайти чоловіка своєї мрії». Якраз те, що потрібно кожній жінці, навіть якщо вона відкрито про це говорить тільки найближчій подрузі.

Занурившись у читання, Ліза відчула, як простір навколо хвилююче завібрував, окреслюючи перспективи — неясні силуети чоловічих фігур, витканих з невагомих ниток слухняною фантазії...

У цей самий момент пролунав дзвінок у двері. «Хто це так пізно?» — невдоволено подумала полуночниця і обережно глянула в дверне вічко.

У довгому коридорі стояла суцільна темрява. Дзвінок повторився.

— Хто там? — несміливо запитала Ліза.

— Відкрийте, будь ласка. Це ваш сусід з 26 квартири. Я впустив ключа. А тут така темрява. Обнишпорив все навколо. Нічого не можу знайти. Ви не знаєте, хто це стягнув лампочку?

— Це не я! — поспішила виправдатися її внутрішня школярка.

За дверима почувся сміх.

— Зрозуміло, не ви. Відкрийте, будь ласка. Я спробую його знайти, — нетерпляче відгукнулися за дверима.

— Не відкрию. Я боюся. А раптом ви не сусід. Я вас не бачу.

— Звичайно, не бачите, я ж не світляк. Але ви ж мене чуєте. Мене звать Сергій. Я нещодавно переїхав, живу навпроти, з мамою. Ми кілька разів бачилися, ви повинні пам'ятати. Я знаю, що вас звать Ліза, — монотонно і старанно, як дитину, спробував він її заспокоїти.

— Мені не цікаві всі ці подробиці. Треба одягнутися. І взагалі. Може, ви мене зараз приріжете і квартиру пограбуєте. Не стану я вам відкривати, — відрізала Ліза. — Ви знаєте, котра година? Пів на першу.

— Ви маєте рацію, звичайно. Але що ж мені робити? Я вже обмацав тут кожен сантиметр. Метро закрилося. Ви не бійтеся. Я вас не затримаю, тільки ключ знайду.

Ну, що тут поробиш. Одяглася. Знайшла лампочку. Взяла в руки найбільший кухонний ніж. Сказала: «Ух!» і різко відчинила двері.

Він стояв на вприсядки біля дверей у свою квартиру і нишпорив руками по підлозі. Простенькі джинси, кросівки, светр з троєщинського ринку. Цілком очевидно, рухомості у нього не спостерігається... Розгублене добродушне обличчя.

Замружився від яскравого світла; сусід зовсім не був схожий на злодія, який задумав підступний план пограбування її квартири. Вона простягнула йому лампочку і якомога суворіше мовила:

— Краще знайдіть, де вкручується.

— Спасибі вам величезне. Я такий вам вдячний, — заторохтів він і розуміюче посміхнувся, оцінюючи розміри ножа в її руках. — Ви здорово озброїлися, але це зовсім ні до чого...

— А ще в мене розряд з карате, — поспішила додати Ліза, щоб він не сумнівався в її здатності до самооборони.

Але він, мабуть, і не думав сумніватися і мовчки пішов шукати патрон. Ліза винесла йому табурет.

Коли світло загорілося, вона залишила сусіда наодинці зі своїми пошуками. І пішла спати.

Через кілька хвилин знову пролунав дзвінок. За дверима звучав голос сусіда:

— Ліза, вибачте, а ви не допоможете мені? Розумієте, я залишив свої окуляри у приятеля. Нічого не бачу.

— Послухайте, може, вас ще роздягнути і спати покласти? Зрештою, не можна ж бути таким безпорадним! — спересердя вигукнула моя самотійна подруга і, вже нічого не лякаючись, знову відчинила двері.

Він стояв на порозі в окулярах (яке нахабство!) і з квітковим горщиком в руках. Це були, здається, фіалки.

— Я вас обдушив. Просто хотілося ще раз побачити і подякувати. Ви така сувора. Боявся, що не відкриєте. Візьміть. Це вам. Моя улюблена фіалка. Я назвав її «Єлизавета». Це дивовижний сорт. Він не боїться протягів і стійкий до посухи. Фіалки дуже примхливі... — він посміхнувся і простягнув Лізі горщик.

Ось дивак! Пів на першу ночі, а він фіалки дарує.

— Дякую, — на мить ошелешена, вона, нарешті, здогадалася посміхнутися, але тут же повчальним тоном додала. — Не втрачайте більше ключів в темних коридорах, бо вам доведеться перетворюватися на світляка. Добраніч.

— На добраніч, Ліза. Ви смілива... — згадавши кухонний ніж, додав він і посміхнувся.

«Смілива» сусідка трохи постояла з другої сторони закритої двері і відчула, як у її мозку зовсім трохи, на якихось пару міліметрів, щось зрушилося. Ніби в стрункість міркувань про шуканий чоловічий об'єкт втрутилося мимовільне відчуття нелогічності.

«Все-таки дивні істоти ці чоловіки. У них безумовно щось є!» — подумала вона і пішла спати.

Наступного дня Ліза прокинулася від дивного відчуття. З самого початку, як тільки відкрила очі.

Їй наснилися вірші. Так ясно і виразно збудовані в катрени римовані рядки. Подруга скочила з ліжка і поспіхом записала їх на телефонному рахунку, що валявся на столику в коридорі. А раптом щось варте?

Вона складала вірші з дитинства. Незліченна кількість маленьких і великих «шедеврів», спішно написаних на клаптиках газет і аркушиках із закрученими краями, губилася серед старих паперів, квитанцій та книг. Згодом ці шедеври здавалися в макулатуру і безслідно зникали разом з далекими рожевими миттєвостями творчості, коли вдавалося літати уві сні і говорити направо і наліво всілякі дурниці. Потім, за звичкою, студентка філфаку пописувала вірші в інституті. Вони були наївними і наслідувальними, не витримували ніякої літературної критики, але приємно гріли її марнославство, відносячи Лізу до неординарних ліричних натур.

Ставши дружиною і матір'ю, подруга закинула подалі поетичні вправи. Так і не знайшовши захоплених шанувальників і переконавшись у своїй бездарності, вона залишила творчість геніям і

зайнялася земними турботами про вирощування потомства.

Але, чи то сонечко світило сьогодні інакше, чи то літо, нарешті, вичерпалося, і тіні на стелі намалювали якусь неймовірну картину. Щось таємниче і чарівне разом з поетичними формами золотими нитками звисало зверху і заплутувало її, немов лялечку, в кокон особливих, чарівних емоцій. Як у дитинстві напередодні Дня народження, коли в очікуванні гостей і подарунків ти занурюєшся в передчуття щастя. Переживаєш, щохвилини бігаєш на кухню, щоб перевірити, як там все кипить і піниться, поширюючи по дому багатообіцяючі аромати свята та гарного настрою.

Запах дитинства, ванілі, шоколаду... і таємниці...

Дивно, день народження у неї тільки через два місяці.

На тумбочці біля ліжка стояла фіалка. Гарний знак.

«Доброго ранку, мила квітка...» — радісно подумала Ліза. І заплющила очі від задоволення, згадавши бідного дивака, який загубив у коридорі свої ключі. Їй раптом захотілося прямо зараз подзвонити в сусідську квартиру і запитати, як він спав, самотній любитель фіалок — тюхтій з 26 квартири.

Але він її випередив.

— Ліза, вибачте, що я буджу вас з ранку раніше. Але в мене немає іншого виходу. Я терміново відлітаю у відрядження, тільки що подзвонив шеф. Уявляєте, на цілий місяць. А мама в селі. Не могли б ви поливати іноді мої фіалки. Я залишу вам ключі. Виручайте, мені більше нема до кого звернутися. Я в боргу не залишуся, — додав він і винувато подивився на її халат і капці.

— Припиніть говорити дурниці. Звичайно, я не дам загинути вашим фіалкам, тим більше що сама їх дуже люблю. Краще заходьте до мене через двадцять хвилин, якщо не дуже поспішаєте. Я вдягнуся. Поп'ємо чаю, і ви розповісте мені, як за ними доглядати, — абсолютно несподівано для себе запропонувала Ліза.

Щось неймовірне з нею сьогодні твориться. Не інакше фіалок нанюхалася.

Через двадцять хвилин Сергій приніс печиво, і вони сіли на кухні під її затишним низьким абажуром.

Стоп! Не поспішайте. Ви що подумали? Що ось так починаються любовні історії? Ні, ну ви даєте! А де ж довгі пошуки, сумніви, страждання, нарешті, розчарування, які хрестоматійно супроводжують амурні пригоди? Ні, без них нікуди!

По-перше, сусід був абсолютно не в її смаку. Кремезний блондин з карими очима, в тонких

окулярах, абсолютно не підходящих до його широкого робітничо-селянського носу. Якесь безглузде поєднання: атлетичний торс, окуляри і усмішка Джоконди, світле волосся і карі очі — все в ньому було якесь неправильне.

По-друге, вона зовсім не тушується в його присутності. Навіть не намагається йому сподобатися і зовсім не тремтить від бажання побачити його ще раз, як належить за протоколом про шлюбні ігри людства.

Просто вони розмовляють про погоду і незначущі дурниці. І він розповідає Лізі, як правильно поливати квіти.

«Ось він, типовий представник сильної статі. Безпомічний, наївний, короткозорий мічурінець, який схрестив фіалку з дикою грушою і отримав новий сорт пухнастих квіточок під назвою «Єлизавета», — принизливо думала подруга, абстрагуючись від його лекції з ботаніки.

— Скажіть, а ім'я для своєї нової фіалки ви прямо вчора вигадали? — зовсім знахабнівши, запитує вона глузливо.

— Ні, — він, схоже, розгубився від її зухвалості, але швидко отямився, — мою дочку звати Ліза.

— А-а-а... Бо я вже думала, ви в мою честь... — розчаровано протягнула гумористка.

Але Сергій подивився на неї уважно і якимось «іншим» голосом додав:

— Це тоді я назвав її на честь дочки. А тепер розумію, що вона схожа саме на вас, Ліза.

О, Господи! Як все запущено!

Пильні лангольєри, що відчули ледь помітну тінь її симпатії до білявого дивака, тут же заверещали:

«Не відволікайся, Ліза, тебе чекає велике майбутнє! Жінці завжди приємно викликати симпатію! Споглядай на тумбочці його фіалку, згадуй, як він повзав рачки по коридору в пошуках ключа. І все! Смішний чоловічок. Хіба може бути чоловік твоєї мрії смішним? Отямся!»

Ліза вже кілька разів нетерпляче поглядала на годинник, але Сергій, схоже, так захопився розповіддю про різновиди диких груш, що зовсім забув про своє відрядження.

— А куди ви їдете? — перебила вона, щоб змінити тему і направити розмову в русло прощання.

— В Копенгаген, — несподівано просто відповів очкарик, ніби їхав до якихось Кобеляк. — Так, схоже, ми засиділися. З вами так приємно говорити. Ось мій ключ. Можна, я подзвоню вам?

«Навіщо?» — подумала вона.

— Звичайно, — відповіли неслухняні уста. І Ліза простягнула йому свою новеньку візитку, яка ніби випадково опинилася під рукою.

Вона ще тиждень тому навмисне поклала на тумбочці в коридорі кілька новеньких блискучих картонок, що пахнуть друкарською фарбою, і ніби між іншим вручала їх випадковим гостям. Маленька людська слабкість.

Її вічно працюючі мозки на якусь мить зупинилися на слові «Копенгаген». Країні вітряків і велосипедів з найвищим у світі рівнем життя! Там мешкають щасливчики, патологічно схиблені на екології. Але що там буде робити її безглуздий сусід? Яке їй, власне, до цього діло?

6

Не забувши пообіцяти Мічуріну ретельний догляд за фіалками, Ліза спровадила його за двері і поквапилася зі зборами на службу.

Сучасний городянин, щоб не померти від туги і чимось себе зайняти, давно придумав для себе універсальну відмазку від пошуків сенсу життя — РОБОТУ. Обітовану землю для виправдань безглуздості свого існування, куди можна щодня носити своє багатостраждальне тіло, щоб цілісінький день гробити його тотальною зайнятістю.

Це у давнину людина була пов'язана з природою, видобуванням їжі і захистом життя. Наші давні пращури підпорядковувалися обов'язковому сезонному циклу і повністю занурювалися в історію народжень і смертей.

Колись, сім тисяч років тому на території сучасного Києва жили давні землероби. Важко повірити. Але це була високо розвинена цивілізація людей, які точно знали, навіщо прийшли на цю Землю. Вони поклонялися Сонцю і Місяцю, будували двоповерхові будинки із дерева та глини і записували історію свого життя на стінках чудового посуду, який зберігся до наших часів.

Ми не знаємо, як вони себе називали, навіть не можемо уявити, якими вони були, бо в цьому суспільстві існував звичай спалювати своїх померлих. Але археологи назвали їх трипільцями.

Задовго до виникнення шумерської культури і стародавніх єгипетських міст на нашій землі вже жив народ, що вмів обробляти землю і глину, будувати житло і зводити храми. Він підкорив вогонь і навчився існувати по законам Всесвіту.

Знав, як жити в гармонії з собою і світом. В його суспільстві не було нерівності, і він ніколи не працював заради грошей. Кожні п'ятдесят років трипільці повністю спалювали свої міста. Ї їшли шукати кращої долі на нових землях. Чому вони це робили? Чи вірили в очищувальну силу вогню, чи

знали якійсь секрет відновлення? Якщо ми зможемо розгадати цю таємницю, мабуть нам стане зрозуміле і наше власне життя.

Але ми навіть не знаємо, хто такий Вікентій Хвойка, чий ім'ям названа вулиця у Києві. Проте цей непрофесійний археолог, учитель малювання та аграрій, одного разу випадково зробив відкриття світового масштабу. На місці сучасної київської вулиці він знайшов бивень мамонта, а згодом — залишки великої культурної спадщини наших предків.

Воістину, ми Івани-безбатченки, не відаємо, у якому дивовижному місці розташована наша країна, якою потужною енергетичною та інформаційною силою володіє ця земля.

Чому одного дня ціла цивілізація раптом зникла, як і не було її в світі? Від кого чи від чого втекли давні землероби? Може, вони втратили вміння жити в гармонії з природою і розучилися підлаштовуватися до клімату.

Вчені припускають, що трипільці пішли або сховалися глибоко під землею від племен металевих сокир та хвилястих амфор. Та від настання тисячоліть варварства і нерівності, в яких ми змушені жити сьогодні. Достеменно це невідомо. Нам залишилися тільки глиняні черепки, які зберігають давні таємниці тих, хто пізнав сенс людського життя.

Ми пов'язані з ними генетичною пам'яттю.
Але...

На жаль, сучасна людина не володіє тим знанням. Вона втратила його у нескінченних війнах за право бути ліпшою за інших. Тому і страждає, вигадуючи для себе безліч втішних казок, які виправдовують безглуздість її існування.

Мій сучасник, який живе у великому місті, часто працює в офісі і здебільшого займається дурницями. Перекладає папірці, малює нікому не потрібні схеми, складає звіти, заповнює простір і вбиває час. Дехто, звичайно, ворушить мозками і тяжко працює фізично: тягає, риє, кладе цеглу, крутить кермо, бреше. Але все це в ім'я слизької ідеї видобування якомога більшої кількості грошей.

Бажання отримати більше і бути на висоті в умовах шаленого розмаїття спокус вимагає нашої зайнятості «серйозними» речами і пожирає кращі години нашого життя.

Але якби хтось раптом взяв і звільнив нас від обов'язку щоденної праці, ми розгубилися б. Ми б не знали, куди себе подіти. Бо ж у звичних перегонах за несуттєвим, в думках про підвищення зарплати та здачу квартального звіту ми рятуємось від самих себе. Від повальної самотності і порожнечі.

Що візьмеш з урбанодіа, який втратив зерно великого сенсу і мріє лише про те, щоб, нарешті,

заснути під нічне бурчання бетономішалки за вікном? Йому треба виспатися. Адже завтра належить знову пірнати в щільні обійми людського натовпу і впрягтися в стрімкий віз буття.

Ліза вийшла на платформу метро, коли поїзд хитнув хвостом і зник у тунелі. Вона з тугою подивилась на три ряди натовпу співгромадян, які відчайдушно намагалися втиснутися у вагони.

Ви любите громадський транспорт? Тільки чесно?

Я теж... Скільки нервів і крові ми витрачаємо в години пік на те, щоб утрамбуватися в середину маленького вагончика метро і залишитися при цьому в живих. Агресивні співгромадяни зазвичай не сприяють доброму гумору. Всі напружені і пригнічені. Багатолюдність дратує. Ніби шкребе по серцю безладною людською присутністю.

Мені здається, в божевільню потрапляють просто з метро. Проте ніде не можна так тотально відволіктися. Це дивний стан — перебуваючи в натовпі, бути повністю в ньому відсутнім. Можна мріяти та складати вірші... А чим ще зайнятися, коли ані читати, ані розглядати пейзажі за вікном неможливо. Тільки й залишається, ткнувшись носом в хутрянний комір співвітчизника, що стоїть попереду, відпльовуватися від ворсу і міркувати про вічне.

Ліза пропустила вже два потяги! З глузду можна з'їхати! Куди вони всі пруться? Приміряючись, щоб не помилитися з розташуванням дверей, вона впритул підійшла до краю платформи.

У самої жовтої риси стояла жінка. Щось знайоме, невловимо давнє було в її обличчі та фігурі. «Я її десь бачила?» — мигцем подумала Ліза і напружила пам'ять.

Здавалося, жінка нічим не виділяється з натовпу. Така ж, як усі, сіра пляма. Тонке розпатлане волосся, спалене дешевою фарбою, бліде обличчя, непоказна напівзігнута фігура, від холоду чи від бажання стати непомітною. Старомодне, строкате плаття з довгими рукавами і широкою пеленою. Старенькі туфлі. У руці чорний пакет з написом «PUMA».

Скільки ж їй було років? Тридцять, сорок, а може п'ятдесят. Зі спини — дівчинка. А обличчя — як у старої. Від втоми чи від неувважності до себе. «Хіба можна так опускатися?» — осудливо подумала Ліза.

Жінка теж пропустила ці два потяги, марно намагаючись втиснутися всередину. Вона була схожа на безвільну ляльку, не спроможну чинити опір руху натовпу, і лише слухняно підкорялася його грубим дотикам. Мов навмисно. Підставлялася під поштовхи і знаходила у цьому дивне

задоволення. В її поведінці було щось незвичне. Ніби людина сп'яніла, з даху впала або дуже давно не їздила у метро в годину пік.

У жінки в кишені задзвонив телефон. Вона здригнулася і гарячково почала його шукати, в різні боки розмахуючи своїм пакетом, який, як навмисне, зачепився за рукав. Натовп роздратовано загарчав, не схвалюючи її маніпуляцій.

— Давайте, я потримаю, — сказала Ліза, яка стояла ближче за всіх і боялася, що отримає пумою прямо по фізіономії.

Та підняла на дівчину очі, машинально простягнула їй пакет і витягла, нарешті, телефон зі складок широкої спідниці.

Ліза озирнулася. Зрештою, пора щось зробити. Не стирчати ж весь ранок на пероні, який щосекунди невблаганно заповнюється новою людською масою. Так можна і на роботу спізнитися. Вона глянула на годинник і з нетерпінням подивилася в глибину тунелю. Наближалися вогні нового поїзда. На самому початку платформи він майже не знижує швидкості. Всі мимоволі відсахнулися від краю, пропускаючи його вперед.

Ззаду щось промайнуло, пролунав тупий звук удару, і потужний скрип гальм. Електричка неприродно хитнулася і зупинилася посередині станції. Ніхто нічого не зрозумів. Двері головного

вагона відчинилися, і молодий машиніст з білим обличчям спробував вискочити на платформу.

— Що сталося?

— Хтось кинувся під поїзд.

— Ви не бачили?

— Мені здається, жінка...

Ліза з жахом помітила, що дивна пасажирка, яка стояла тільки що поруч з нею, кудись зникла.

7

Дядько Гриша звичним жестом витягнув кукурудзяну затичку з пляшки, і легкий хлопок жбурнув навколо різкий запах самогону, виставленого на честь приїзду куми.

— Вип'ємо, сусідка, за день Конституції, — хрипким голосом сказав він, хлюпнувши рідину у склянку. Підсунув самогон тітці і налив собі. — Бувай!

Стрімко перекинувши в себе вміст, Григорій неквапливо наповнив ємність ще раз.

— Варя, Гриша, віддайте мені дівчину, я її на завод влаштую, в місті все ж, не в селі. Пропаде вона тут у вас, в глушині, — акуратно відсьорбнувши ковток, сказала тітка Даша і подивилася на фіранку біля печі, за якою, чекаючи своєї долі, сиділа її племінниця Маша, в майбутньому Лізина мати.

Сором'язлива небога народилася від заїжджого «гастролера». Її батько, який нагородив дівчину кучерявим світлим волоссям і великими веснянками на носі, потрапив в післявоєнну Сидорівку за комсомольською путівкою. Приїхав з сусіднього району з обміну кадрами. Комсомолец Нечаєв знімав в їхньому будинку кімнату. Але передовим досвідом ділився здебільшого з бабами та дівками. В цьому досяг неабиякого успіху...

Перед від'їздом, стоячи біля Вариної хвіртки, він наостанок злегка засумував обличчям, пообіцяв повернутися через місяць і, ледве приховуючи нетерпіння, жбурнув речі на возка, щоб покинути ці місця назавжди.

Варвара залишилася ні з чим. До останнього вона тримала в таємниці наслідки передачі передового досвіду, сподіваючись, що білявий активіст повернеться за нею, і все вирішиться само собою. Термін був вже не маленьким, а передовика і слід прохолов.

Дівчина в розпачі написала йому до непристойності наївного і довгого листа, в якому як би ненароком повідомляла про дитину. Але так і не відправила. Чи точної адреси не знала, чи не до того було (жнива почалися). А, може, злякалася. Соромно. Що вона, власне, знала про батька своєї

майбутньої дитини? Симпатичний. Петром Васильовичем Нечаєвим звать. І все.

Щемливі спогади про ганебний солодкий біль, що асоціювався з ним, довго переслідували її уві сні. Потім відступили. І в душі зайнялася образа.

Дитину Варка не хотіла. Їй самій було всього шістнадцять. Красива, жвава, самотійна і гостра на язик, по суті, вона ще сама була дитиною. Щоб не збожеволіти від розпачу, дівчина все ж таки з'їздила в сусідній район. «Побачити його, і тільки», — вмовляла вона себе. Але в глибині душі сподівалася, що її поява зворушить майбутнього татуся, і він зробить їй пропозицію. Знайшла будинок. Довго мерзла під вікнами, неабияк потоптавши квіти, але так і не зважилася постукати.

Потім запитала про Нечаєвих в сусідів.

— Петро? А..., так він виїхав на будівництво. Місяць тому, чи що... На Братському ГЕС.

Нічого не домоглася, змерзла та зголодніла, Варка вийшла за село і попрямувала, куди очі дивляться.

Все тьмарилося і пливло в каламутному її погляді. З-під ніг повільно вислизала вдалину дорога, розгойдувалося небо, і дівчина, втрачаючи опору, йшла як провалювалася в нудотно-тягуче болото своєї туги.

Її підібрав, майже силоміць посадив на підводу сусідський хлопець Григорій Мохов, який повертався з райцентру.

Він її не впізнавав. Та, що вічно без угаву базікає, цього разу мовчала: розлад почуттів і вплив раннього токсикозу не сприяють балакучості. Варвара й уваги на Гришу не звертала. А він теж не поспішав з розпитуваннями. Так і їхали мовчки, наче змовилися. А йому і краще.

Гриша побоювався Варвару. Вона хоч і була молодша на два роки, але здавалася йому занадто самостійною, непередбачуваною і небезпечною.

Він тихо йшов собі поряд, розвантажуючи худу кобилку, яка жила на білому світі останню осінь, і крадькома поглядав у бік дівчини.

Варя була красива. Світле волосся вибилося з-під хустки, ніжними пасмами обіймаючи кругле, немов виточене з гладкого каменю бліде обличчя. Воно так і світилося все, сліпуче правильне, як ніби несправжнє. Він дивився на неї і сам не помічав, як посміхається. Тепла хвиля незнайомого почуття накривала хлопця, опускалася в низ живота, і звідти, немов опара на дріжджах, піднімалися все більш певні, глибокі і приємні внутрішні відчуття, що вимагають виходу. Солодке нетерпіння заповнювало його по самі вуха.

Вуха, треба визнати, у Гриця були примітними. Тобто були помітні здалеку.

Зрадницьки виповзаючи, немов лопухи, з-під спеціально вирощених для їх приховування кучерів, вони червоніли кожен раз, коли він з'являвся на людях. Саме з цієї причини хлопець надавав перевагу компанії заліз'як. Гвинтикам і гайкам була абсолютно байдужа його довготелеса фігура, розмір вух і подробиці біографії. Рясно змазані машинним маслом, великі дорослі іграшки слухняно відгукувалися на вмілі рухи його рук, даруючи своєму господареві насолоду повного взаєморозуміння.

Коли закінчилася війна, Гриші було дев'ять років, його батько не повернувся з фронту, і хлопчик став для матері єдиним помічником.

З боку подивися: ну немає в ньому ні справжньої чоловічої сили, ні зухвалості. Але всередині міцний стрижень, здатний тримати рівновагу. Правда, простоти у Гриця було забагато. Навіщо в щедрому на несподіванки житті стільки зайвого баласту, хто б знав.

Власне, переживати з цього приводу хлопчина не встигав. Час був важкий. Золоті його руки — затребувані цілодобово. Добрий і безвідмовний, він і на конях працював, і на тракторі, і сів, і молотив...

Однолітків Гриша цурався, уникав конфузів. А вже Варвару, гостру на язик, і зовсім обходив десятою дорогою. Не одному хлопцю вона роги

обламала та розум вкоротила своїм язичком. Але спостерігати здалеку, хто ж заборонить? Ось він і спостерігав.

Повернувшись додому ні з чим, Варвара зважилася, нарешті, у всьому зізнатися матері. А та й сама давно вже все побачила, не приховаєш. Та що вже поробиш? Не виганяти ж з хати. Потрібно було терміново кудись пристроїти дочку, щоб перед людьми не ганьбитися.

Ось тут якраз і підвернувся Григорій зі своєю мовчазною любов'ю. Чи випадково? Хто знає, за яким небесним розкладом відбуваються всі ці випадкові закономірності нашого життя.

Активна і заповзятлива Варвара була повною протилежністю наївному закоханому теленню і відразу прибрала хлопця до рук.

Весілля справили, але обман приховати не вдалося. Все село дружно і доладно засудило її і шепотілося про сором до самих пологів. Григорій тільки посміхався та відмахувався від сусідських пліток, по вуха щасливий тим, що міг споглядати точені Варварині плечі цілодобово.

А вона у відповідь жила, захоплена жадабобою помсти. Немов Гриць був повинний у втраті її дівочої цноти. Саме йому перепадало вдосталь і роздратування, і критики, і тої жіночої отрути, яку Варвара з пристрасстю накопичувала в душі і виливала на голову ні в чому не винному чоловікові.

А він, дурень, продовжував посміхатися. «Всі вагітні такі», — виправдовував він дружину. Намагався не помічати поганого, зрозуміти. Догодити. По дому клопатав. І Марійку відразу як свою прийняв.

Все намагався самотужки склеїти щось схоже на сімейне щастя, але не міг. Варвара не тієї породи виявилася, яка довготелесому Грицю впору. Позбувшись, нарешті, ненависного тягара — дитини, вона пішла чудити. Характер показувати.

Красива картинка, на яку хлопець так любив колись дивитися, спотворилася. І Гриць поступово перестав на неї витріщатися: весь вільний від роботи час тепер витрачав він на розгрібання завалів, які вибудовувала в їхньому житті лайлива дружина.

Образи накопичувалися. У Гриця з'явилися дружки, які знали нехитрі, але радикальні засоби позбавлення від напасті.

Повертаючись додому після рясного прийому терапевтичних доз самогону, він знову впадав у щасливий стан оманливого невідання, посміхався своїм п'яним маренням і не вловлював справжнього сенсу гірких докорів Варвари. А вона ще більше розпалювалася у своєму гніві, маючи тепер справедливий привід допиляти його, нарешті, до тирси.